

Edith Rényi (Gyömrői Edit)

A macska az macska¹

(Részlet)

Búcsú

A tervezés volt az egyik nagyszerű képessége. És büszkesége. Mert a tervezés nem olyan egyszerű dolog. Tudni kell a megfelelő idejét, a lehetőségeket és korlátokat, ahogy mások reagálnak a sikerére, és így tovább. És semmi nem adott annyi inspirációt a tervezéshez, mint ez az új otthon: a ház, a kert, a növények, az állatok.

De az élet nagyon furcsa tud lenni. Vannak dolgok, amelyek után az ember nagyon erősen vágyakozik, amelyekre vár, hosszú ideig vár, reménykedik vagy elkeseredik, és amikor a sors teljesíti a kívánságunkat, örömünk határtalan. De történhet valami más is. Egy nagy kívánság rossz időben is teljesülhet. És erre hogyan reagálhatunk? Csalódással, vagy... vagy...

Igen, hogyan kellene reagálni? Mert velük ez történt. És hirtelen minden terve értelmetlen álommá vált. Azért, mert olyan sokáig vártak.

Kutatói ösztöndíj az Egyesült Államokban – New Yorkban.² Mennyit harcoltak érte. Mennyit gondoltak rá. És most itt volt a semmiből, és nekik menniük kellett.

Igen, menniük. Be kellett csomagolnia a bőröndöket, de be tudta-e csomagolni a terveit? Ezekkel mit tegyen? Értelmetlen szellemek voltak.

¹ Edith Rényi: *A Cat Is a Cat*. (É. n.) Angol nyelvű gépirat. Ferenczi Sándor Egyesület Archívuma. Az itt közölt történet a százoldalas szöveg utolsó fejezete.

² Gyömrői Edit pszichoanalitikus (1896–1987) 1939-ben emigrált Ceylonba a zsidóüldözés elől. Itt ismerte meg negyedik férjét, a Shakespeare-kutató Evelyn Frederick Charles Ludowykot, akiben életre szóló társat talált. A történetben szereplő utazás kissé megváltoztatott önéletrajzi alapja lehetett, hogy 1947-ben férje „sabbatical”-je keretében Angliába látogattak. Ekkor Budapestre is meghívták előadást tartani, és Ludowyk is szerepelt itt előadásokkal. 1956-ban jöttek el végleg Ceylonból, ezután Gyömrői haláláig Londonban élt és dolgozott. *Szemben az árral* című, 1945 körül írt önéletrajzi regénye 2014-ben jelent meg németül, és 2015-ben a Jelenkor Kiadónál magyarul (ford. Kis János). Gyömrőről bővebben lásd: Borgos Anna: *Szemben az árral: Gyömrői Edit*. In: *Uő: Holnaplányok. Nők a pszichoanalízis budapesti iskolájában*. Budapest: Noran Libro, 2018, 95-148.

A legnehezebb volt hirtelen új tervekbe kezdeni. És mindenekelőtt: mi legyen a házzal, a kerttel, az állatokkal?

A ház és a kert nem volt nehéz. Ki ne akarna egy ilyen mesébe illő otthont. De az állatok? Számukra ki lenne a megfelelő személy? Bimbó és Boci egyszerű esetek voltak. Bimbót a faluban mindenki szeretné. De Boci? Kit érdekelné ő egy buddhista faluban? Nem gondolhattunk olyan kellemetlen alakokra, mint egy hentes. De mivel Bimbót nem adhatták oda Boci nélkül, csak abban reménykedhettek, hogy erős bikává fejlődik, elég erőssé ahhoz, hogy elhúzzon egy szekeret. Igen, ez volt a megoldás. De Kantha, Kelle és Parakrama Bahu?

Erről beszéltek reggeltől estig, főleg étkezés közben – az egyetlen, beszélgetésre alkalmas időben. És Appuhami, aki felszolgáltatta az ételt az asztaluknál, figyelt. Aztán a harmadik napon megállt, és azt mondta:

„Nonamahatmaya³, mondhatok valamit?”

Ő csodálkozva nézett rá, és azt felelte: „De Appuhami, bármikor mondhatok valamit.”

Appuhami összeszedte a bátorságát:

„Nonamahatmaya, tudom, mit kellene tenni.”

Ő újra csodálkozva nézett rá.

„Igen?”

„Nonamahatmaya, Mrs. Perera azt akarja, hogy elmenjek hozzájuk, és főzzek rájuk. De én azt mondtam, csak akkor megyek, ha Parakrama Bahu, Thai és Kantha is velem jöhetnek.”

Mrs. Perera nem volt rossz ember. Sok pénze volt, de ez meglepő módon nem rontotta el. De hogy tudná Appuhami...

„Igen, és mit mondott?”

„Ó, Nonamahatmaya, azt mondta, remek. Szereti az állatokat. És tudja, hogy nekem kell etetni őket.”

Ebben a pillanatban összeszorult a szíve. Valami furcsa volt, valami nem stimmel.

„De Appuhami, ott van Kelle is.”

Appuhami elfordította a fejét. Aztán azt suttogta:

„Nonamahatmaya, két macska elég, nem lehet hármat.”

Ő ránézett a párjára.

„Mit csináljuk? Nem vihetjük magunkkal Kellét.”

„Ne hülyéskedj” – mondta a párja megdöbbenve. „Elvinni Kellét egy New York-i hotelba! Micsoda örült ötlet!”

„De hát nem mondtam ilyet. Épp azt mondtam, hogy nem vihetjük el!”

³ Nonamahatmaya: szingaléz megszólítás (mahatmya: „nagyságos”)

Most megbántódott, és ettől minden nehezebb lett. Ebben a pillanatban Kelle besétált a szobába. Ő felemelte, és a két kezében tartotta. Még mindig kismacska volt, de meglehetősen független. Kelle ránézett, és elég hangosan azt mondta: „Miau”.

„Mit tegyünk?”

„Ezt neked kell kigondolnod” – mondta a párja, és felállt. „Nekem elegendő van ebből. És sok dolgom van.” Azzal kiment.

Appuhami lehajtotta a fejét, és összetette a két kezét, mintha imádkozna.

„Találni fogunk valakit Kellének. Találni fogunk, szegény Kelle.”

Ő félrenézett, és azt gondolta: „Ennyit az okos terveimről.”

A ház egyre üresebb lett, és az üres terek megteltek csomagokkal és bőröndökkel. És amikor másnap a reggelinél ült, szokatlanul magányosnak érezte magát. A párja már elment – miért van ennyi dolga éppen most? És – igen, hirtelen rájött –, állandó társai, Panakrama Bahu és a cicapár, akikkel meg szokta osztani a reggelijét, ők sem voltak ott. Hol lehetnek? Csak Kelle ült az ölében, és még őt sem érdekelte, mit eszik. Mi történt? Appuhami jött be, hogy elvigye a tányérokat.

„Hol van Panakrama Bahu? És Thai és Kantha?”

Appuhami lehajtott fejjel állt előtte.

„Nonamahatmaya, bocsáss meg Appuhaminak. Appuhaminak el kellett vinnie a jó állatokat Mrs. Pererának.”

„De Appuhami, azt mondtad, hogy a tieid lesznek.”

„Nonamahatmaya nem ismeri Mrs. Pererát. Mrs. Perera azt mondja, az állatoknak Appuhami előtt kell jönniük. Hogy megismerjék Mrs. Pererát, és ne legyenek mindig Appuhamival.”

Igen, talán volt ebben logika. De annyira váratlan volt. És természetellenes. Az ember nem válik el a családjától úgy, hogy még csak el sem búcsúzik. Ők pedig elmentek. Meg sem ölelhette őket utoljára. Ezt nem tudta elfogadni. Valószínűleg találkozhatna velük valahol a faluban. De hogyan? Mrs. Perera okos nő, igen, az. Minden biztonnal bezárta a három állatot egy szobába (biztosan nem a fürdőszobába, ahogyan ő tette korábban), hogy ne szökjének haza. Még ha a teaültetvényük több mint két mérföldnyire van is, biztosan hazatalálnának. (Nem jött-e Thai is haza?)

„Ó, istenem” – sóhajtott –, „haza”!

Ez már nem volt az otthonuk.

Odamehetne csak azért, hogy elbúcsúzzon?

Micsoda ötlet. Mrs. Perera azt gondolná, nemcsak örült, de azt sem tudja, hogy az ember nem állít be valahova meghívás vagy valami komoly (esetleg üzleti) indok nélkül. És vajon Mrs. Perera „komolynak” tartaná ezt? Egy kutyát és két macskát?

Ott ült, és attól félt, hogy könnybe lábad a szeme.

A három elvesztett barátja csak fokozta aggodalmát Kelle miatt.

„Mi lesz Kellével?”

„Aiyó, Nonamahatmaya, Kelle nem lesz Appuhamié. Kellét mindenki szereti. Appuhami elviszi Kellét Gunadasához. Igen, Nonamahatmaya, Gunadasa és Chitra nagyon szeretik Kellét.”

Hát, ez igaz volt. Kellét szerették a faluban. De most ott ült az ölében, és – igen, dorombolt. De mit tehetett? A kezébe vette a kiscicát, és odaadta Appuhaminak.

„Rendben. Vidd el.”

Eltelt a délelőtt, egy hosszú délelőtt, rendezkedéssel, pakolással, levélírással. Appuhami bejött, és elújságolta, hogy Gunasa és egész családja nagyon izgatottak és boldogok, hogy ilyen szép macskájuk lesz. Ilyen kicsi és okos.

Hát, ennyi volt.

Azaz mégsem.

Összehajtotta a párja egyik öltönyét, hogy betegye a bőröndbe, és mi volt benne? Kelle.

„Kelle hazajött” – mondta Appuhami. „Nem akar Gunadasánál maradni.”

„Mit csináljunk?”

„Ó, Nonamahatmaya, a Wijesejera család mindig el akarta lopni és venni Kellét. Appuhami odaviszi őt.”

Igen, odavitte. De egy óra múlva Kelle visszajött.

És ez így ment egésznap, és másnap délelőtt is. Szinte az egész falu szívesen látta Kellét, de ő ott akart maradni, ahová tartozik. Az ő otthonukban.

„Mit csináljunk?” – kérdezte a párját.

„Nem tudom. Azoknak kell befogadniuk, akik ideköltöznek.”

„És ha nem tetszik nekik?”

„Ismersz valakit, akinek nem tetszik Kelle?”

Ez kedves vigasztalás volt. Hálás szemekkel nézett rá. Igen, talán. De vajon kedves emberek? Ki tudja?

És némán ették meg az ebédet.

Eljött az utolsó nap. Másnap elbúcsúznak. Jó, hogy a kiscica még ott volt, hogy vigasztalja. Kelle nem mozdult el mellőle, úgy nézett rá, mint egy kérdőjel.

Hirtelen megszólalt a csengő. Egyszer, kétszer.

„Ki a fene lehet ez?” – kérdezte a párja szokatlanul ingerült hangon.

„Gondolod, hogy én tudom?”

Appuhami jött az ajtóhoz.

„Egy úriember akarja látni Nonamahatmayát. És az Urat.”

Egymásra néztek. De mielőtt bármit mondhattak volna, Appuhami kinyitotta az ajtót. Ott állt az úriember, fiatal volt, okosnak tűnt, és kissé zavarban volt.

„Lehet, hogy rosszkor jöttem. A nevem Wilson – Frank Wilson. Ralph Jenkins kért meg Londonban, hogy látogassam meg önöket.”

Egymásra néztek.

„Ralph. Ó, ő még nem tudta, hogy elutazunk.” Udvariasnak kellett lennie. „Kérem, bocsásson meg a rendetlenségért. Foglaljon helyet.”

Még volt néhány normális helyzetben lévő székük.

„Még egy csésze teával is alig tudjuk megkínálni, Mr. Wilson. Amint látja, holnap utazunk, már mindent elcsomagoltunk.”

„Sajnálom. De a tea nem érdekes. Örülök, hogy ilyen szerencsém volt, és még találkozhattam önökkel. Ralph olyan sokat beszélt magukról.”

És ott ültek. Appuhaminak sikerült teát felszolgálnia, de nem tudtak mit adni mellé. Aztán eszébe jutottak a talagulik⁴, amiket a párja adott búcsúként Ceylontól.

„Kérem, kóstolja meg. Én nagyon szeretem.”

Így kezdődött a beszélgetés.

„Bocsásson meg, Mr. Wilson” – mondta ő, bár nem igazán gondolta komolyan. „Ralph valószínűleg azt gondolta, hogy nálunk marad. De mi holnap elmegyünk. Meddig lesz Ceylonban, Mr. Wilson?”

„Holnap reggelig. De senki nem hív Mr. Wilsonnak. Wilson kapitánynak szólítanak. Maguk hívjanak csak Franknek. Nagyon közeli barátja vagyok Ralphnak, és ő közeli barátja önöknek.”

„Wilson kapitány? Hogyhogy?”

Nevetett. „Mert kapitány vagyok. És a hajóm Colombóban vár rám.”

A párja zavartan nézett Wilson kapitányra.

„Nem a mi New York-i hajónk?”

„Nem. Ó, nem. Ez a hajó mindenhová megy. Most egy izgalmas úton vagyok – világszerte.”

„Világszerte? Miért?”

„Hát, kérem. Maguk nem ismerik a turistákat. Ők a világ körül akarnak utazni. Igaz, hogy ha kikötnek valahol, meg kell nézniük a prospektusban, hol vannak, és másnap aztán elfelejtik. Tudják, milyen népek ezek! De mi, akik a hajón lakunk, mi tudjuk, hol vagyunk, és ezáltal mindenhol leszünk.”

Ő még mindig tanácstalan volt.

⁴ talaguli (Thala Guli): hagyományos ceyloni szezámmagos, mézes édesség

„És mit fognak csinálni?”

„Örömmel megnézünk néhány helyet, amit még nem láttunk. Persze voltunk már Szingapúrban és Medanban és Ausztráliában is. Ez nem annyira izgalmas. De még sohasem jártam a Hawaii-szigeteken. Azt mondják, Honolulu gyönyörű, a turisták ellenére. És most Hongkongba is elmegyünk. Nem jönnek velünk?”

Nevettek.

„Épp elég örültség, hogy hajóval utazunk Amerikába, és nem repülünk. De így is későn érünk oda. Tudja, várnak minket.”

Beszélni kezdtek egymásnak magukról, és telt az idő.

Hirtelen zavartan körülnézett.

„Hol van Kelle?”

„Ki az a Kelle?” – kérdezte Wilson kapitány.

„Kelle a kismacskám. Egész nap nem mozdult el tőlem, és most nincs itt. Nem tudom, mi történt.”

„Ne viccelj, itt kell lennie a kertben.”

„Igen, de ilyen sokáig? Mindegy, majd előkerül.”

Így hát folytatták a beszélgetést, és megették az összes talagulit. (Miről jut majd eszébe Ceylon, ha már messze járnak?)

Aztán a kapitány hirtelen az órájára nézett.

„Te jó ég! Mennem kell. A kapitánynak nem illik elkésni a vacsoráról.”

„Nos, Wilson kapitány, egyszer talán New Yorkban jár. Ralph majd megmondja, hol talál meg minket.”

„Örülök, hogy találkoztunk, Frank” – mondta a párja, mert különösen kedves akart lenni.

És felálltak, hogy elkísérjék a kapitányt az autójához, amely a kapuban várt rá.

„Milyen szép kertjük van.”

„Volt.” Ezt ő mondta. És nagyon szomorú volt.

Hallgattak, amíg odaértek az autóhoz.

Hirtelen megállt. Nem hitt a szemének. Kelle ott volt az autóban, mereven ült, mint egy egyiptomi macska a Louvre-ban.

„Kelle!” – kiáltotta. „Mit csinálsz ott?”

„Milyen szép macska” – mondta Wilson kapitány. „Itt hagyják?”

„Mi mást tehetnénk?” – mondta ő nagyon szomorúan.

„Istenem” – mondta a kapitány –, „milyen szép hajó-macska lenne. Odaadnák nekem?”

Egymásra néztek. A sors néha váratlan dolgokat produkál.

„Magával vinné?”

„Persze! Ha megengedik!”

Kelle rájuk nézett, szemében mély megvetéssel.

„Igen” – mintha ezt mondta volna. „Ti New Yorkba mentek. Én pedig világszerte útra.”

Az autó elindult. És ő elment.

Ez volt a búcsú.

Búcsú Parakrama Bahutól, Kanthától, Thaitól és Kellétől.

És Ceylontól.

Borgos Anna fordítása